

Praktijk

Hoe zat het ook alweer met...

art. 43 RO?

Het arbitrageachtige artikel 43 RO opent een informele weg naar de kantonrechter, die een snelle, goedkope en informele oplossing biedt als niet-feitelijke, juridische geschilpunten moeten worden beslecht.

Willem Heemskerck
redactielid

Art. 43 RO werd in 1989 al een 'vergeten artikel' en 'schone slaapster' genoemd,¹ zodat een opfrisser na twaalf jaar geen kwaad kan. Lid 1 van de – sinds 1838 nauwelijks gewijzigde – huidige tekst luidt:

'In alle geschillen over zaken die ter vrije bepaling van partijen staan, en in welke partijen zich voor een kantonrechter te hunner keuze doch binnen het arrondissement aanmelden en zijn beslissing inroepen, zal deze van hun geschil moeten kennis nemen, ongeacht de aard daarvan en de waarde van het betwiste voorwerp.'

Dit 'arbitrageachtige' artikel kent een aantal elementen.

Het moet allereerst een geschil betreffen over een zaak die *ter vrije bepaling van partijen staat*; de terminologie is tegenwoordig gelijk aan die in art. 1020 lid 3 Rv, dus het betreft ook hier alle geschillen die aan arbitrage kunnen worden onderworpen. Niet ter vrije bepaling van partijen staan enerzijds staatsonderwerpen – zoals huwelijk, voogdij, ouderlijk gezag en afstamming – en anderzijds bepaalde in de wet genoemde voorzieningen, die alleen door de rechter kunnen worden gegeven, zoals ondercuratelestelling, het uitspreken van adoptie en faillietverklaring. Globaal kan worden gezegd dat het moet gaan om vermogensrechtelijke geschillen.

Partijen kunnen zich bij de kantonrechter aanmelden, hetgeen meebrengt dat zij *gezamenlijk* deze weg moeten willen bewandelen en dat dan geen dagvaarding noch enig ander geschrift is vereist. Gebruikelijk is overigens dat partijen – eventueel, maar niet noodzake-

lijk door tussenkomst van gemachtigden c.q. advocaten/procureurs – gezamenlijk een verzoekschrift met daarin opgenomen de verschillende standpunten opstellen, ondertekenen en indienen, dat tot een *vonnis*² van de kantonrechter leidt. Ook mogelijk is dat partijen hun wilsovereenstemming om van art. 43 RO gebruik te maken neerleggen in een akte, waarna de meest gereede partij de andere op de gebruikelijke manier dagvaardt.³

De kantonrechter is afgezien van de verplichting om vonnis te wijzen niet gebonden aan procedurevoorschriften zoals die in dagvaardings- of verzoekschriftprocedures gelden, maar hij kan bijvoorbeeld wel een comparitie van partijen gelasten als het verzoek van partijen hem onvoldoende basis biedt om meteen te kunnen beslissen.

Welke kantonrechter bevoegd is, is aan de keuze van partijen overgelaten, zolang hij zich maar *binnen het arrondissement* bevindt. Over wat daaronder verstaan moet worden wordt verschillend gedacht. Een halve eeuw geleden meende de kantonrechter te Boxmeer⁴ dat slechts één van de (drie of vier) kantongerechten binnen het arrondissement waar de gedaagde partij woont bevoegd is, daarbij volgens Gerretsen⁵ over het hoofd ziende dat in het kader van art. 43 RO de hoedanigheden 'eiser' en 'gedaagde' formeel veelal niet aan de orde komen; naar zijn mening zijn derhalve alle kantonrechters in de arrondissementen waar partijen wonen bevoegd. Ook wordt wel verdedigd dat alle 65 kantonrechters bevoegd zijn, waar aan partijen immers ingevolge art. 126 lid 16 Rv de keuze van woonplaats en dus arrondissement toekomt.⁶

1 H.M.D. Dolk, 'Artikel 43 Wet op de Rechterlijke Organisatie; een vergeten artikel', *TvA* 1989, p. 33-39; zie voor eerdere pogingen om art. 43 aan de vergetelheid te ontrukken A.J.B. Verheijen, 'De gekozen rechter', *NJB* 1969, p. 89-94 en J.C.M. Leijten, 'Overpeinzingen van een andersdenkende', *NJB* 1987, p. 1454, nr. 7 sub 9, uitgewerkt in *Bodemloos?; Spoedprocedures naar Nederlands recht*, Jonge Balie Congresbundel 1987, p. 4-5, onder 8.
2 Aldus: HR 18 juni 1926, *NJ* 1926, p. 1235 (EMM); HR 16 december 1926, *NJ* 1927, p. 285.
3 Zie: HR 19 december 1975, *NJ* 1976, 552.
4 Ktg. Boxmeer 14 juli 1950, *NJ* 1951, 491.
5 J. Gerretsen, *Losbladige Burgerlijke Rechtsvordering*, aantek. 2 op art. 43 RO, noot 5.

De afgelopen
twintig jaar is deze
informele weg naar
de kantonrechter
vooral bewandeld
voor juridische
geschilpunten in
arbeids- en
verzekerings-
rechtelijke
procedures

Anders dan bij arbitrage kunnen partijen slechts in geval van gerezen geschillen overeenkomen zich gezamenlijk tot de kantonrechter te wenden, dus niet bij wijze van forumkeuzeclausule.⁷ Hebben zij evenwel in een concreet geschil bij overeenkomst voor de kantonrechter gekozen, dan zal een vordering bij de gewoon bevoegde rechtbank op niet-ontvankelijkverklaring kunnen rekenen.⁸

De regels van absolute competentie gelden bij deze 'omgekeerde' prorogatie niet, nu de kantonrechter *ongeacht de aard daarvan en de waarde van het betwiste voorwerp* van het door partijen gezamenlijk aan hem voorgelegde geschil moet kennismaken. Dat betekent dat partijen zich op de voet van art. 43 RO ook tot de kantonrechter kunnen wenden als de in geschil zijnde vordering boven de competentiegrens van 10.000 gulden uitstijgt of van onbepaalde waarde is.

Hoger beroep is uitgesloten, aldus lid 2, tenzij door partijen uitdrukkelijk voorbehouden. Dat voorbehoud brengt overigens niet mee dat een vonnis ex art. 43 RO appellabel kan worden 'gemaakt', als de vordering niet méér dan het in de art. 38-42 RO genoemde bedrag van 3.500 gulden beloopt. Bij het al dan niet voorbehouden van appèl dient te worden bedacht dat ingevolge art. 100 lid 1 RO tegen kantonrechtersonnissen slechts beperkte cassatiegronden kunnen worden voorgesteld,⁹ waaronder *niet* schending van het recht.

Ten aanzien van sprongcassatie, waarin hoger beroep aanvankelijk was voorbehouden, heeft de Hoge Raad in het licht van een redelijke wetstoepassing echter anders beslist.¹⁰ Overigens dient het hoger beroep gezien art. 54, aanhef en sub 2° RO in alle gevallen voor de rechtbank te worden gebracht.¹¹

Toepassingsbereik

Art. 43 RO kan mijns inziens een snelle, relatief goedkope en informele oplossing bieden voor geschillen waarin omtrent het feitencomplex over en weer weinig verschil van inzicht bestaat maar slechts een juridisch geschilpunt dient te worden beslecht. Een inventarisatie van de *Praktijkids* over de afgelopen twintig jaar leert dat partijen vooral in arbeids- en verzekeringsrechtelijke geschillen deze informele weg naar de kantonrechter hebben weten te vinden. Ook is mij een geval bekend waarin partijen uit efficiencyoverwegingen eerst de vraag of de vordering in geschil al dan niet was verjaard, aan de kantonrechter hebben voorgelegd. Wellicht valt op korte termijn een intensiever gebruik van deze procedure te verwachten, nu ook het Instituut voor Asbestslachtoffers het als instrument heeft ontdekt. Dit Instituut, begin 2000 opgericht op basis van een convenant tussen werkgeversorganisaties, bedrijfsaansprakelijkheidsassuradeuren, vakbonden en het Comité Asbestslachtoffers, bemiddelt in eerste instantie tussen (nabestaanden van) werknemer en werkgever, waarna de weg van art. 43 RO wordt bewandeld in het geval dat die bemiddeling niet tot een schikking leidt.¹²

n

6 W.H. Heemskerk, 'Enige kanttekeningen bij de nieuwe regeling van het geding voor de kantonrechter', *NJB* 1966, p. 574-586, i.h.b. p. 579-580.

7 HR 20 juni 1919, *NJ* 1919, p. 808; Hof Arnhem 14 april 1981, *NJ* 1981, 608.

8 HR 19 april 1928, *NJ* 1928, p. 1483 (PS).

9 Vgl. HR 17 januari 1992, *NJ* 1992, 264.

10 HR 15 oktober 1993, *NJ* 1995, 721 (MS), rov. 3.1.

11 Vgl. Hof Den Bosch 15 april 1969, *NJ* 1969, 493.

12 M.A. van der Woude, 'Instituut Asbestslachtoffers maatschappelijk antwoord op juridische lijdensweg', *TVP* 2000, p. 17-18; A.J. Van en A.E. Dek, 'Aansprakelijkheid voor blootstelling aan asbest', *M&R* 2000, p. 189-193.